

NO, LA CATÀSTROFE DE PISA NO ÉS DEGUT A LA LLETRA DE PAL

Aquesta setmana s'ha publicat el darrer informe PISA i, com era d'esperar, està generant una riuada de judicis, retrets i afirmacions de tots colors. Algunes són ben divertides, com les que atribueixen el "fracàs" del sistema educatiu a *la lletra de Pal* a infantil; d'altres, catastròfiques, com les que afirmen que aquests infants ja no podran assolir "plenitud" a la vida; i també n'hi ha moltes d'interessades, que fan seu el refrany de 'si hi ha maror, peix en abundor'.

I és que, davant d'una situació que es presenta amb adjectius com 'catastròfica, urgent, o deplorable', és fàcil impactar l'opinió pública amb afirmacions que pretenen explicar i solucionar el 'problema' amb receptes simples.

Així que em sembla interessant analitzar algunes de les afirmacions que s'estan aportant sobre les causes d'aquesta situació, i acompanyar-ho també amb alguna altra reflexió que trobo a faltar en el debat.

La cultura de l'esforç

Una de les raons que més s'està sentint és l'afirmació de que els baixos resultats són deguts a les metodologies actuals que, segons els seus detractors, no promouen l'esforç.

Sí? Les escoles actuals han rebaixat l'exigència d'esforç als infants i joves? Com es pot valorar això? Observant si els centres demanen més o menys deures a casa? Mirant les investigacions que mostren el grau d'estrès i ansietat que mostren els infants i joves? Sostenint el pes de les seves motxilles? Comptabilitzant el nombre d'exàmens que realitzen?

I tenen els infants i joves d'avui en dia menys "cultura de l'esforç"?

Menys que qui? Que els adults d'avui en dia? Que els avis d'avui en dia quan eren joves? Que els nostres besavis?

Vivim en una societat de la immediatesa, del *fast-food*, i de la televisió a la carta. La societat de la sobre abundància, del consum desmesurat, i de l'individualisme. Aquesta és la "cultura" que els adults d'avui en dia mostrem als infants i joves amb el nostre exemple. I, en canvi, volem que ells i elles s'esforcin a l'escola, i a sobre que ho facin en tasques que sovint tenen ben poc significat per a les seves vides: l'arrel quadrada, els diftongs, el past perfect...

De qui és responsabilitat això?

Els estils educatius permissius i la manca d'autoritat dels docents

La societat actual està immersa en una cultura generalitzada de la queixa, el victimisme, i l'egocentrisme, i els infants i joves viuen immersos en aquests valors.

Un percentatge de pares i mares actuals, molt més significatiu que en el passat, es belluguen en estils de criança híper protectors -amb dificultats per establir límits i exigir responsabilitats-, absents – amb infants i joves que passen moltes hores sense supervisió, o abandonats a les tecnologies digitals-, i igualitaris – incapaços d'assumir el seu rol de referència i autoritat natural.

Igualment, els referents identitaris que els adolescents observen a les pantalles presenten a la joventut en una cerca constant del plaer, associat sovint a objectes, relacions o experiències. Però el mateix passa per als adults.

En conseqüència, els nens i nenes arriben a les escoles amb aquestes identitats, plens de carències afectives, i es troben amb un professorat estressat, al que se li demana una multitud de tasques docents, psicològiques, i de dinàmiques de grups, per a les quals no ha estat format, o que una part considera que no els correspon portar a terme.

El sistema és una bomba de rellotgeria, perquè ajunta en un context de pressió a docents que se senten no respectats, amb infants danyats afectivament i egocentrats que expressen el seu malestar a través de transgredir normes bàsiques de convivència.

L'ús de pantalles

Ens queixem també de que els alumnes actuals tenen greus dificultats per concentrar-se i gestionar la seva atenció, i fem responsable d'això a les escoles i les metodologies actuals. Però, de nou, els adults actuals no patim del mateix mal?

Pareu atenció un dia qualsevol al transport públic: la majoria de persones es passa el trajecte mirant el mòbil. I ens sorprèn que l'informe PISA afirmi que els joves de 15 anys tenen dificultats per mantenir l'atenció en textos més enllà de 400 paraules.

L'aprenentatge requereix la capacitat de sostenir l'atenció en un estímul, de dina a fora i, en canvi, els algoritmes estan pensats per robar-nos l'atenció, de fora a dins, per fer-nos addictes als canvis constants.

Hem saturat les nostres vides de pantalles, hem donat mòbils a infants de primària, hem omplert les escoles de tecnologies digitals, i esperem dels nens i joves que mostrin una capacitat de gestionar l'atenció que molts adults ni tenim, ni sabem ensenyar.

Els nous currículums

Els nous currículums han introduït nous continguts -l'educació emocional, la sexual, l'educació per la pau, etc.-, clar que sí, perquè la societat d'avui en dia necessita incorporar aquests sabers. O volem reduir l'experiència escolar a fer matemàtiques, llengües i ciències?

Si l'escola té una funció "educativa", i no tan sols instructiva, és evident que hi ha molta més riquesa que els continguts tradicionals. Potser el problema no és tant que ara hi hagi "altres" continguts, sinó que els exàmens estandarditzats continuen avaluant tan sols uns tipus de sabers, els de sempre, els que suposadament són més importants per al mercat laboral.

Potser no és que l'escola actual "no eduqui", sinó que se li demana que ho faci en molts més àmbits que abans, però se la jutja tan sols per a uns, i se la fa responsable de canviar valors, actituds i dinàmiques que els infants i joves assimilen a casa, a les pantalles i al carrer.

La innovació educativa

Els canvis constants en les lleis d'educació, l'excessiva burocratització de la tasca docent, i les reformes educatives sense suport als equips docents segur que han tingut un impacte en una certa desorientació del professorat.

Tanmateix, quan hom passeja quotidianament per les aules, és fàcil constatar que les metodologies no han canviat gaire. Com a molt, en alguns centres hi ha hagut modificacions en el mobiliari o el nom de les assignatures, però de canvi real, ben poc. Així que és fals atribuir els resultats acadèmics actuals als canvis metodològics, perquè a gran escala, aquests canvis no han existit, més enllà dels documents oficials i les normatives curriculars.

La no repetició de cursos

la promoció "automàtica" de curs, el fet que un alumne no pugui repetir més de dues vegades durant l'escolarització obligatòria (6-16 anys), és considerada per alguns com una de les causes de la reculada del rendiment.

I quina és la solució que cal plantejar amb l'alumnat que té un nivell de tres o quatre cursos d'endarreriment a nivell acadèmic, o amb dificultats cognitives greus? Els fem repetir indefinidament a primària, fins que els surtin pels a les

aixelles? Els traiem de les escoles i els fem en centres “especials”? Traiem de les escoles tots els nens amb problemes cognitius, conductuals, afectius, relacionals, lingüístics i físics que ens representin un repte? I als lletjos, els traiem també? Vigilem, que algun dia, potser un d'ells és el nostre.

¿O posem sobre la taula els recursos econòmics, humans i materials necessaris per atendre la complexitat que avui dia hi ha a les aules actuals, i deixem de fer al·lusió a un passat idealitzat i de proposar solucions excloents que la recerca en matèria educativa ha demostrat que no funcionen?

Sí, les investigacions han mostrat fins a l'extenuació que els nens que repeteixen curs no milloren gaire, més enllà de la seva evolució natural, a menys que hi hagi algun acompanyament significatiu que els ajudi a superar les seves dificultats. Més aviat empitjoren a nivell d'autoestima.

La inclusió i la complexitat a les aules

La inclusió és una riquesa, i el camí per construir una societat cohesionada, però calen recursos humans i materials per poder acollir la complexitat que avui dia hi ha a les aules.

Inclusió és molt més que col·locar un infant a l'aula ordinària. Si l'infant, per si mateix, no és capaç de participar mínimament de les activitats, o requereix d'una atenció constant de l'adult, deixar-lo a l'aula sense cap suport no és cap inclusió, sinó tot el contrari. I quan això es dona en un aula on, de 25 alumnes, n'hi ha una tercera o quarta part que necessiten un grau de suport molt personalitzat, el sistema és insostenible.

I això és el que tenim actualment a moltes escoles: una complexitat enorme d'infants amb dificultats cognitives, conductuals, lingüístiques, afectives, i inclús de necessitats bàsiques no cobertes. I les escoles no tenen la capacitat de canviar, per si soles, la realitat socioeconòmica en la qual estan situades.

Formar el professorat en dinàmiques de grup, en estratègies d'atenció a la diversitat, i en metodologies d'aprenentatge autònom és, sens dubte, una acció necessària, però quan la complexitat a les aules és tan gran, quan hi ha tants alumnes amb necessitats de suport, cal reduir ratios i donar suport al professorat i als equips directius.

I això implica inversió, sens dubte. Però..., si a algú li sembla que l'educació és cara, que provi amb la ignorància.

L'informe PISA i les polítiques educatives

No és casual que l'informe PISA s'hagi presentat en aquestes dates, a l'inici de curs. És evident que es tracta d'una estratègia de l'OCDE que busca condicionar l'agenda educativa dels governs.

Les proves PISA no són cap reflex de la qualitat d'un sistema educatiu. Les investigacions ni tan sols mostren cap correlació entre els resultats d'aquestes proves i el grau de productivitat econòmica d'un país.

Tanmateix, la publicació de la classificació de països i comunitats té tal impacte mediàtic en l'opinió pública que obliguen els governs a generar polítiques educatives que vagin en la direcció del mapa establert per aquest organisme.

I, com acostuma a passar en aquests cassos, el soroll generat fa molt difícil qüestionar-se els plantejaments de fons d'aquestes proves, i això provoca que el debat sobre el què significa educar en aquest moment històric s'empobreixi i es polaritzi de manera simplista, obviant desigualtats socials de base, i robant al concepte Educació de tota al·lusió a les qualitats emocionals, relacionals i filosòfiques de l'ésser humà.

Jordi Mateu, director del Caiev

<https://caiev.com/>

<https://jordimateu.info/>

